

Can Men and Women Sing Zemirots Together?

① ברכות כד. אמר שמואל קול באשה ערוה שנא' כי קולד ערב ומראך נואה.

^② קידושין ע. נשדר ליה מר שלמה לילתא א"ל ה כי אמר שמואל קול באשה ערוה.

סוטה מה. אמר רב יוסף זמרי גברי וענין פריצותא זמרי נשוי וענין גברי כאשר בנוורת למאי נפקא מינה
לבטولي הא מקמי דא

❷ כאשר בנוורתה. לפי שהעונה מטה אזנו לשמווע את המזמר לענotta אחריו ונמצאו האנשים נותנים לבם: Rashi: ל科尔 הנשים וקול באשה ערוה כדכתיב השמיוני את קולד (שיר ב) ומביר את יצרו כאש בנוורת אל זמרי גבריו וענין נשיכת פריצות יש דקל באשה ערוה אבל איןנו מביר יצרו כל כך שאין המזמרים מטימים איזום:

It was definitely a *hora'as sha'ah* that the German *Rabbanim*, many of whom were true *tzaddikim* valiantly dedicated to *kalos kachamuros*, the minutest *minhag* to the most major *din*, did not protest loudly against *kol ishah*, listening to women singing.

Minhagim of Worms v. II p. 60

וח"כ מביאין סמל תחת הברית הוין, וושבי עלה חתן וכלה.⁹¹ והנשים, או הבתולה, משוריין⁹² שירות הנעמי לכבוד חתן וכלה⁹³, והחתן והכלה יושבין שם ושותמעין.

רבי יששכר בער א"לנבורג (ש"ז-שפ"ג), באר שבע, באר מים חיים.

תוכחת מגולה יפה ומועלה אדבר עם בחורים וגם בתולות
זקנים עם נערים ובפרט עם שיים נשאותיהם מזרחות ומשמעויות
קול שר בزمירות בשבת עם בחורים זקנים עם גברים ייחד ואינם
משמען אלם שהוא מצהה הבאה לידי עבירה חמורה לפ' שאמרו
וזל' במסכת סוטה בפרק עגלה עירופה [מהח' עא] זמרי גברין וענין
שפי פרציאת זמר ונשי עוני גברין כאשר גענערער עוד
במסכת ברוכת בפרק מי שמו [כד' עא] אמר טומאול קול באשה
ערווה וירוסק קצת פוקום [עג' מרדכי ברוכות ס' פ' בשם רבינו האי'
ובאהל מועד הלוות ק' שדרך הנטב ה והגהות מיינון ק' ש' פ' ג'
אות ס' דעלני קראת שמע קאמר קול באשה ערוה, ודבר ברור הו
דלאו דוקא קריית שמע עלא הוא הדין כל דבר שבקדשו כמו
שכתב המרדכי בהדי' סיון פ' בשם ר' אס' [יראים סיון ש' ב' ו' ל':
הילך אסור לומר דבר שבקדושה בשימוש קול שר של אשrah,
ובעונתוין או מותת העשלן או יישבם, עות' לעשות לה הפור
טומאון בטלבון או עטן בטלבון מלבדו, בטעון שאין טומאון הפור

ולבדן זה רק אין לנו חומרה בפונטון שטח או מוגנת ^{***}
והא דנקטו הפוסקים הניל' קול של אשთ מותר לו
לשמעו שכן ראוי וככל אשת שורה יראת הא' בין שהיא נשואה לבין
שהיא פנינה בתולה או אלמנה שלא תשמע קול שר בזרירות ולא
בשם דבר בשום זמן כל זמן שמשיב עמה איש שהיא ערוה עלי' רק
שפתיה יהו נעות וקולה לא ישמעו כלל ועיקר כי אף אם היא צנעה
וחסודה ביתור וכוונתה רצiosa לשמיים מכל מקום היא מצוה הbabah
לידי עיריה חמורה ^{****}

۷

שער טהרת ידים והגוף והמקום

ובפירוש התניתתי במכתבי להניל', שאין לבוכ' על הנשים שצרכו להשתפר בモירות קודש, ואם יתרצו לחמיר ע"ע, חילול לעילם ולהתלוצץ בהן, שהרי סוס מנגג אבותינו הקדושים בדין שנוראו מלהתר לנשים אפילו זמירות קודש. ואמנם מבין אני לרווח קצת החדרים המרננים נגד יישורון, שהם רואים במנגנו סטיה מן המנהיגים שהרגלו בהם באורה וחיהם בפולין ובאונגרדן. אולם הם מעליים עיניהם מן המצב בברפת כמו שהוא ליהודים החדרים מן הסוג היישן אין שם השפעה על חלק החיטים, הם מרכזים בתוך חוגם המצויצם ואינם שמים את לבם לתהילך ההתבוללות העוצה שמותם גם בקרב החדרים. אף החדרים שלחחים בניהם ובוניהם לבתי ספר נקרים. ואין להם שם ערובה שהיא בבחום לעמוד נגד חזם השופט ומכללה. הם בוטחים בעצם ואינם דואגים דעתם מחר לעידום הותי של ילדיהם.

115 *

ר"ע עמנואל, שם. הערא 2: המנג שהגנשימים והבנות משתפות בزمירות שבת היה פוץ בכל אשכנז. דמה שר"ע הילדה"מר ורש"ר הירש באילקוט הקמח החדש להרב יעקב צבי צ"ש הלכתין וראה בענורי שבאונגרדן במחוז העליון מזמין כל עה ס"ק כד, שמעו עוד בענורי שבאונגרדן במחוז העליון מזמין כל בני הבית, גם האשפה והבנות את זמירות שבת, אבל צריך עיון מנהג הניל' איך למצוא דות על זה.

116

שרינו ס"ב ס"א ס"ג

ומה שנגערות מתפללות בקהל רם — אין בכך כלום. וכבר תירטו גולי אשכנז ובתוכם הגאון ר' עזריאל הילדה"מר אז' לאנשים ולנשים לומר ביהד זמירות, ממש טעים: א. תרי kali לא משתמעי; ב. זמירות קודש אין מביאים להרהור עבירות.

(ד) ומה שנגערות לשיר ולזמר זמירות קודש בנימ ובנות יהוד — כבר נשאלתי ע"ז מנהיגי המהנטן, והשבתי להם, כי בברלין ראיית בית החדרים מומרים אנשים ונשים יחד זמירות קודש בשכנת, והשתוממתי למנגה זה שהוא נגד דין פורש בא"ה סי' ע"ה ס"ג, שkol ומר אשה בשעת ק"ש אס"ר. ועי . ומטעם זה עירוני נגד מנהג זה שנגנו חרדי אשכנז. ואולם אחורי חקירה ודרישת נאמר לי כי הגאון הצדיק ר'יע הילדה"מר זיל ובן הגרש"ר הירש זיל בפ"פ ענמי התירטו בזמירות קודש לומר יהה, והטעם משומם ותורי קלא לא משתמעי ובין שמורים ייחד אין חשש איסור, אבל לא נזה דעתי ביהוד]ואה"כ ראיית מובא בסמ"ה שיריא לאשה לשורר וליכא מושם תורה והעדרו שיריא לאשה לשורר וליכא מושם תורה ועכ"פ יש סרך למה שתביאה בשדיין הניל', בששי רקי' קודש לא היחסינו להרהור.

לידוי הרב ה"ז חסיב סועה וכו' מהרי מאיר שליפציג במכתבו מיום ח' טבת ש. ז. מתאר כת"ר את דרך הינה נסח של ארגון יישורון שנוסף בארץ צרפת לפני כמה שנים, שהוא מתנהג עפ"י שיטת החינוך שהי' נהוג במדינת אשכנז לפני החורבן, וعصיו כמו גנדו עוזרים מצד חוג ידוע של חדרים. אשר לפי דעתם אין הדריך זאת לפ"ז רוח היהדות, כפי שהנחלו לנו אבותינו ו Robbins הקדושים.

והערעורים הם שנים: פרדריך נגד צורת הארגון הזה שהוא משתף נינים ובנות בעבודה ומאנגדט לאגדה אחת, ודרדריך נגד המנגה שנגנו, שתבננו ותבנות מומרים יהוד זמירות של סעודות שבת או זמירות קודש אהרות. וכת"ר שואל בשם הוועידה הדרונית של ארגון יישורון אם מותר להם להמשיך או פעולתם בדרך שנתלו אותה עד כה או צריכים להפסיק פעולתם ולגרום לפירוד הארגון, כפי התיאור של כת"ר. ואшиб על ראשון אשון ועל אחרון אחרון: עירוני החדרים בודאי יש להם על מה לסמוך, שהרי עפ"י דת אדריך להפריש אנשי מנשים כדי שלא יבואו לקלות ראשן.

בכל אופן, אבל שלא בשעת ק"ש בודאי שאינו אסור אלא כמשמעות להנחת וכductum הרמב"ם הניל', וא"כ יש לומר שבוריות קודש אין להווש שיזוכנו להנות מפלול אשן]. גופם, שבוריות קודש [הומר מזרד רגש קודש ולא הרהור עבירה].

[ויש עד סנייה להתייר זמירות קודש עפ"י מה שבת הדרמ"א באבاهאי סי' כ"א, שכל שאינו עושה דרך חיבה רק כונתו לש"ש, מותר.] ומ庫ר דבריו יש לוורן פיו' שהמומרים זמירות זיכ' מתכוונים לש"ש, כדי לעזרך רגשות דתיים אצל הבנות ולטעת בלבם חיבה לקדושים ישראל, יש לסמן על המקלים.

בספר אפרטא משום כיון שלא אפשר[ע] לעשות הפרו תורתן. ובודאי הדבר זה נמסר רק לח"ל להבריע מתי הוא העת לעשות ומה מותר להפר, ולא נמסר לכל אדם לעשות מעשה בשבל שהוא יודע כי יש כאן עת לעשות וכו'. ואולם נגידון שאין כאן איסור מישראל והצלחו לעשיכם תורה וליש"מ מישרים הי' בקאים ומומחים בחכמת החינוך ולמן הצליחו במפעיהם להקים דורות שלמים של בעלי ירע' והשכלה חילונית אחת, מה שלא עלה בידי גאנז' גודלי ליטא ופולין, לפי שלא ידעו את הינה נסח עפ"י תנאי הופן. וידוע מה שישיפר הגאון מהרי סלנבר זיל' בשובו מאשכנז שם נזמן עם הגאה'צ' ר'יע הילדה"מר זיל' וראה אותו מרצה שעירומים בתנ"ז ושוו' לעני נשים צעריות ותבולות. וכہ אמר: אם יבוא מי מרבני ליטא להנהי'ן בן בעודה, ודאי שעיביר אוותו מכחונתא וכו' הדין. מיט' הלווי שיתוי חלקי בגע' עם הגאה'צ' ר'יע הילדה"מר. והטעם הוא משומע עת לעשות לה' הפרו תורה, כמו שבואר להלן.

והנה רבנן פולין ואונגרן שנטగלו למדינת צרפת רואים את המנהיגים החדשניים שהנהיגו חרדי ארפת עפ"י שיטת באוני ובדקי אשכנז, והם מוחים גודם בעיה, לפי שמנגנים אלו הם נגד דיןיהם פורשים בגמ' ופסקים, בניל'. אולם אין הרבניים הניל' בקאים בתנאי החיים השוררים במדינת צרפת ואינם רואים את המצב הירוד של יהודותם. להיפך, בדרישותיהם הם מעדיפים בטכונה את התפתחותם של הארגון והה, אשר כבר הצליחו הרבה בפועלו החינוכי, כמו שתיאר כה'ר במכתבו וכל דבריו הם ננים ואמתניים, וזה יודע לכל]